

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

Número corrent	25 cèntims
Subscripció semestral	6 pessetes
Subscripció anual	10 pessetes

S U M A R I

Cancell, pàg. 2. - Algunes anècdotes de la vida acadèmica del Dr. Rubió i Lluch, pàgina 4. - Un català per terres aragoneses, pàgina 8. - Nostra Premsa, pàg. 10. - Notes bibliogràfiques, pàg. 15. - Cobrar amb cançons, pàg. 17. - Pagesa bruna, pàg. 19. - Del moment, pàg. 20. - Del saber popular, pàgina 22. - Catalans notables, pàg. 27. - Supersticions, pàg. 31. - Entreteniments Instructius, pàg. 32.

**Ahir, “Dia”; avui, “Fira”;
demà, “Setmana”;
i tot en homenatge al llibre**

DE primer, per la tardor, a començaments d'octubre, quan el temps comença a mostrar-se malmirrés. Després, en plena primavera, pel vint-i-tres d'abril, quan la claror diürna s'allarga i l'aire resta impregnat d'una munió de sentors indesxifrables, força agradables..., però també quan els dies acostumen a ésser plujosos a desdir. Ara, a principis de juny, quan encara la calor no s'ha manifestat, quan hom pot gaudir més hores de llum solar, quan sembla que tot us predisposa a la lectura quieta d'un llibre selecte.

Abans, un sol dia —accidentat la majoria de les vegades a causa d'alguns ruixats intermitents— dedicat al llibre. Ara, com a via d'assaig, tres jornades —les d'enguany han estat esplèndides en tots sentits— que possiblement, vist l'èxit aconseguit, es convertiran, anys a venir, en tota una setmana durant la qual hom no podrà defugir l'ocasió de retre homenatge al llibre.

Vet ací l'evolució que ha anat prenent a casa nostra el tribut a la lectura, i com el «dia» celebrat des de fa alguns anys, s'ha transformat, de cop i volta,

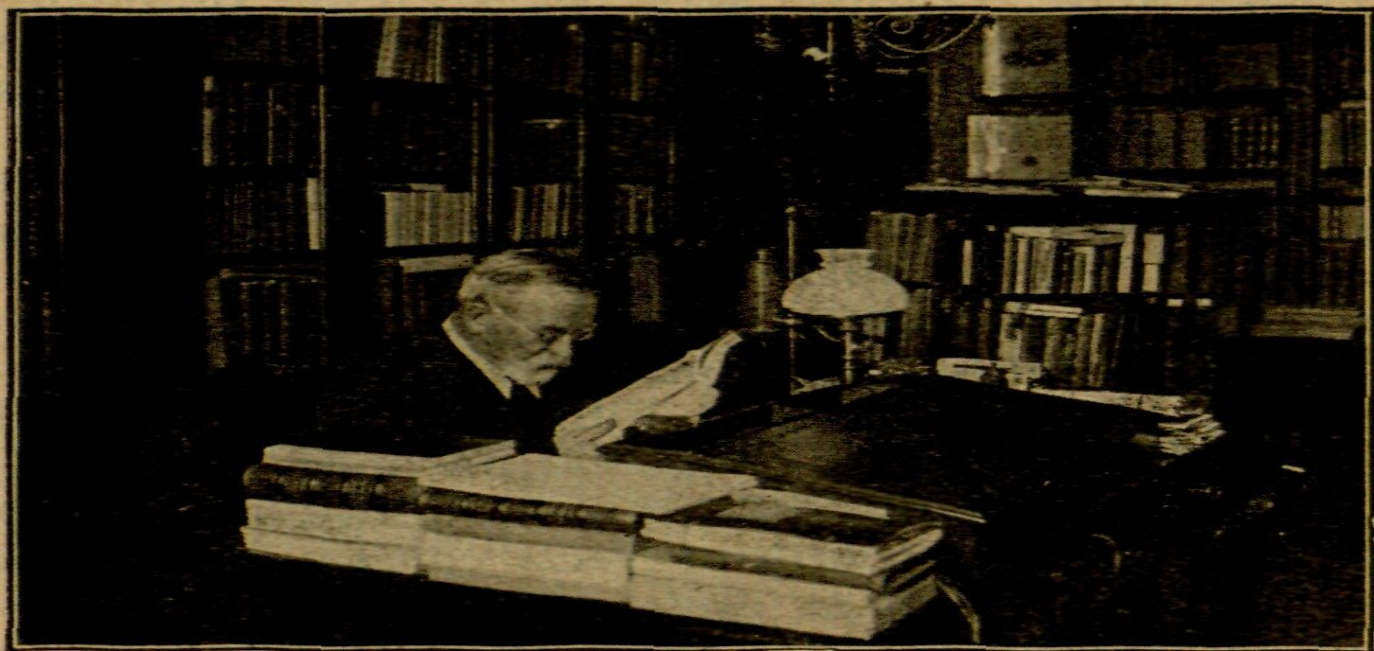
gràcies a la revolució que estem vivint, en «fira».

Mai no se'ns havia presentat l'avinentesa d'aquest any. Gairebé sempre, entràvem directament a la nostra llibreria habitual, adquiríem el volum escollit, i prou. Per a nosaltres, com que ja havíem complert el nostre deure, havia acabat, igualment, la diada. Després, l'endemà, per mitjà de la premsa, ens assabentàvem de l'èxit: del llibre més sol·licitat, de l'establiment més ben engalanat, de l'autor que havia estampat més signatures... Enguany no ha estat així. Detingudament, minuciosament, hem voltat Barcelona durant aquests tres dies de fira, la qual cosa ha fet de que ens donéssim perfecte compte de la gran acollida, de l'acollida esclatant i sense precedents, que ha obtingut el llibre. Hem vist pels nostres propis ulls com els ciutadans compraven, fullejaven, consultaven preus, comparaven, s'informaven, demanaven i fins regatejaven. La gent anava d'una parada a l'altra, adalerada, encuriosida, joiosa. Tothom contemplava, comentant-ho animadament, el bon gust de les diferents instal·lacions a l'aire lliure. La propaganda desplegada, val a dir-ho, en honor a la veritat, ha estat d'eficàcia, ben enfocada, ben dirigida. Per torna, els periòdics i la ràdio hi han col·laborat a mesura de llurs disponibilitats, les quals, certament, no han estat pas escasses.

Les Rambles, artèria vital de la urb barcelonina, lloc on, principalment, hem esmerçat bona part de les nostres activitats d'observador, eren plenes d'una gran gernació que anava a la recerca del llibre. Rara era la persona que no portava un llibre, això sense comptar les que anaven carregades amb sengles paquets.

El Govern de la Generalitat pot apuntar-se, doncs, un èxit, un veritable èxit. No estaria per demés, però, que la iniciativa d'aquest any de dedicar tres dies al llibre, volgués ampliar-la en el successiu a sis, convertint d'aquesta manera, la «fira» en «setmana». Tot sigui a profit de la cultura, tot, absolutament tot, per a propagar el llibre, el bon llibre, el llibre instructiu i assenyat,

FREDERIC BALLIRANA.

Antoni Rubió i Lluch, el gran polígraf, valor universal.

Algunes anècdotes de la vida acadèmica del doctor Rubió i Lluch

CATALUNYA acaba de perdre una de les més cabdals figures de la seva cultura. Amb motiu d'aquest dolorosíssim traspàs, hom parlarà molt de l'aspecte més elevat de l'obra del nostre eximi doctor Rubió i Lluch. Això és una cosa molt lògica. Però nosaltres, que portem encara al cor les recordances dels anys del seu mestratge, volem retreure algunes anècdotes d'aquest eminent home de lletres, per tal que no restin en el clos de l'oblidança, les quals són reveladores de varis importantíssims aspectes de la seva espiritualitat. Cadascuna d'elles és per a nosaltres l'evocació d'un moment de delectança de quan respiràvem l'ambient de les aules.

* * *

Amb quin gran amor, el doctor Rubió i Lluch, parlava del gran Milà i Fontanals! Analitzant un dia la personalitat literària del gran professor de Teoria

Estètica, ens digué que quan aquest era invitat a la fi d'algun àpat a dirigir la paraula als assistents, superant momentàniament la seva espiritualitat, «en lloc de parlar cantava»... és a dir, recitava el seu magne poema *La Complanta d'En Guillem*. Amb motiu de remarcar aquesta dada històrica, el doctor Rubió i Lluch, rublert d'entusiasme, ens recità el susdit poema amb tant de sentiment i amb dicció tan perfecta, que, enardint els nostres cors, ens féu arrencar un sorollós aplaudiment... Però, entengui's bé, un aplaudiment sincer, sense ironia, nascut de l'espontani entusiasme de tots els seus alumnes.

* * *

El dir versos a la classe era gairebé una necessitat anímica del Mestre. I creiem que volia encomanar-la als seus alumnes, empès sempre per un noble afany de crear esperits àvids de coses belles. No fou solament el poema de Milà que li oírem recitar a la seva càtedra. Gran admirador del poeta Manuel de Cabanyes, un jorn ens recità admirablement la seva poesia amorosa *Perdón, celeste Virgen*, després d'estudiar amb profund esperit crític el valor literari del malaguanyat líric, creador de versos que mereixerien estar escrits sobre marbre.

* * *

El savi professor en les seves explicacions acadèmiques es mostrava moltes vegades poeta. No era, com altres, rublert d'una fredor erudita enervant. Cercava a voltes la plasticitat d'una imatge poètica per tal de fer més clara la seva explicació. Ell estimava els escriptors d'estil clar i profund alhora. Odiava els literats que per l'afany de singularitzar-se massa creen un estil incomprensible. Enèrgicament ens deia:

—«Quan un escriptor té la dèria d'exagerar la seva personalitat, creant un estil obscur, em fa l'efecte d'un individu que volent mostrar-nos un objecte bell, inconscientment es posa al davant d'aquest, privant-nos de veure'l. I aleshores apar que ens vinguin ganes de dir-li a l'extravagant escriptor: a parteu-vos, que vós mateix no ens deixeu veure ço que ens esteu ensenyant».

I aquesta imatge poètica féu esclatar de bell nou el nostre entusiasme d'estudiants.

* * *

El sentiment de l'amistat era una característica del Mestre! Moltes vegades plorava espiritualment la mort del que fou gran amic i company seu En Marcelino Menéndez y Pelayo. Ell considerava el gran polígraf castellà com un escriptor d'estil clar i profund. Moltes vegades ens digué:

—«Llegiu força Menéndez y Pelayo! De primer antuvi, per la gran claredat del seu estil, us creureu arribar al més pregon de les seves concepcions... Però si us lliureu del tot a la seva obra, podreu constatar ben aviat que tota ella és d'una enorme profunditat. Els escrits d'aquest gran home són com un llac que, per tenir l'aigua molt cristal·lina, creiem veure-li aviat el fons, però si enfonsem les mans en ell, llavors fem esment que no és cosa fàcil tocar el seu sòl».

* * *

Un dia, tot explicant un fet no gaire llunyà, al Mestre li mancà quelcom la memòria... I la imatge poètica aviat sortí dels seus llavis.

—«Vegeu quina cosa!... —anava dient amb un puntet d'amargor—... els records del temps antic, però, no m'han fallit mai. La memòria dels vells és com un veire tot ple d'aigua; si voleu afegir-hi més líquid, aquest sobreeixirà forçosament... però l'aigua dels fons sempre resta!»

* * *

L'il·lustre professor tenia també el do de la generositat. De les seves investigacions literàries en sortí un programa de Literatura Hispano-Oriental, que, en aquells dies, ell encara no havia escrit, i ens digué:

—«Mireu... us el dono, perquè algun dia qualsevol de vosaltres potser l'aprofitarà... A mi, per a escriure'l m'ha mancat temps i vista». (El Mestre, de dia en dia anava perdent la claror dels seus ulls. Això era, malauradament, una nota ben dramàtica de la seva gloriosa vida).

No gaires professors haurien tingut aquell generós

desprendiment! D'això ja fa tretze anys i no crec que cap alumne d'aquella promoció s'hagi ocupat de l'esmentat programa. Hom complirà algun jorn, qui tingui capacitat per a fer-ho, aquest deute envers el Mestre?

* * *

El gran amor que sentia als seus alumnes no el podrem oblidar mai! El sentia i l'exterioritzava. Un jorn, a les acaballes del curs ens parlà de la següent manera: —«Jo, trescant pels carrers de la ciutat, faig esment que molts em saluden; però com sigui que la meva poca vista em priva de saber qui són, el primer que penso és el següent: Aquest, o bé és de la meva sang, o bé és del meu esperit, la qual cosa vol dir, que després dels meus familiars, les persones que jo més estimo són les que han passat per la meva càtedra».

* * *

Mestre Rubió i Lluch estimava també la seva càtedra. Mai no fou —com altres professors— un home que únicament complia les tasques de funcionari. Cada lliçó era un tros de la seva ànima i cada curs un nou període de la seva vida intel·lectual. —«No feu cas —ens digué l'últim dia de classe— dels que creuen que la tasca d'un catedràtic és monòtona perquè tots els anys explica el mateix programa; cada curs té la seva característica... D'ací a poc sortireu tots per aquella porta i quan hagi traspassat el llindar el més rerassagat de vosaltres, haurà finit per a mi un aspecte de la meva vida espiritual; però l'any vinent en començarà un altre de nou».

* * *

El fet de traslladar a les quartel·les aquest breu aplec d'anècdotes ha estat per a nosaltres un senzill, però emocionadíssim, homenatge a l'inclit Mestre. Hem de confessar, però, que en portem encara, dins el nostre esperit, un altre de més valuós: el de l'eterna recordança!

GUERAU MUTGÉ I SAURÍ.

Un català per terres aragoneses

I

L'EBRE

LA vista perd el riu. El tren s'endinsa per les serres de Nonasp i de Casp. Hem deixat Ribarroja d'Ebre i agafem Faión, el primer poble aragonès, camí de ferro enllà. Hem estès la mà, una mà ja mig negra per la pols de la màquina esbufegadora; l'hem estès en un gest de comiat a l'aigua semi-rogenca del caudalós riu. I gairebé per dessota d'aquest braç que atrevidament surt al defora per la finestrella del vagó, la fita que ens diu que hem deixat Catalunya. Hem sentit un xic de recança per aquelles coses que fins ara no ens havíem adonat de la seva vàlua i que tardarem a reveure.

* * *

En el comboi, les cares llargues i atapeïdes dels viatgers s'animen una mica, ara. De cara al riu, que va quedant enrera, amb la seva corba pronunciada poc abans d'arribar a Faión, els ha desvetllat. Ha fet néixer en ells records que aparellen amb els que nosaltres hem sentit com sobtats per un llamp al veure terra baturra. S'han fixat amb l'Ebre, aquest riu ample i tortuós que neix a Fontibre, prop de Reinoses, a Santander, i quan ja no és de Catalunya, quan les seves ribes han perdut aquella frondositat que hom podia admirar fins a Ribarroja i, en canvi, s'hi veu aquella eixutesa pròpia o característica d'Aragó, han sentit la nostàlgia —el mot més proper al romanticisme— de les coses que sols es poden veure amb el pensament.

I és que l'Ebre, el riu que pren fama de llegendes mils a Saragossa, que es fa simpàtic per les seves barcasses transbordadores durant tot el seu curs i que a nosaltres ens plau saber-ne aprofitar el seu cabdal, per un català que surt cap a terres aragoneses, no en un viatge de plaer —els temps no són per a tal cosa—, però sí en un rodar per ci per llà amb la vista aguditzada i la ploma a punt de contar el que aquella

ha captat, se li presenta en formes diverses i totes meravelloses.

Amb ell tenim la primera prova del contacte d'Aragó i Catalunya. La seva sinuositat marejadora per serres escarpades al llarg de tot el país aragonès que després segueix amb uns tombants plens d'encís Catalunya avall, fins a la Mediterrània, a les goles del Cap de Tortosa, d'una poesia expressives, és un bell motiu per un d'aquells documentals que veiem al llenç contant coses que no tenen l'interès que ofereix aquest Ebre que la *copla* ja ens l'anomena famós.

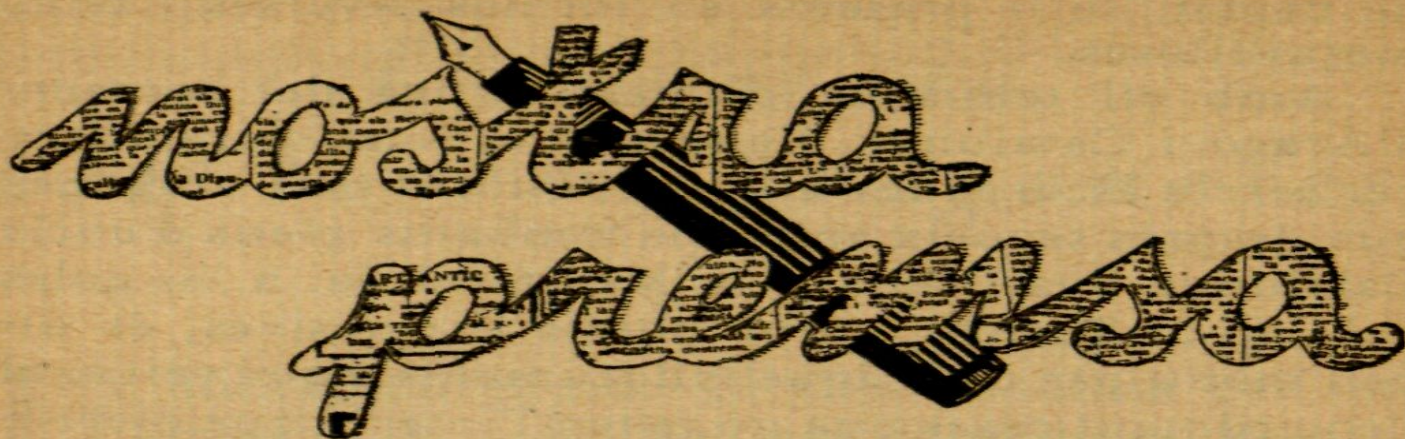
I de les incidències que ha reportat l'Ebre amb el seu pas per dos països —si diguéssim tres seríem més verídics, però en el cas present l'altre no consta—, creant conflictes que han arribat a les altres esferes governamentals? I el més xocant d'això és que aquestes incidències no han esdevingut pas en el lloc on, a desgrat del corrent d'aigua, que segueix el seu camí sense sol·licitar permís de ruta per terres que no són les seves, els «manyos» acaben i comença el pagès. Allí, precisament allí, tren que corre desbocat, hem pogut llambregar l'espectacle d'uns noiets banyant-se a la vora. Noiets que —diu una dona de Faión— són d'aquest poble i de Ribarroja.

Amb aquesta nota curiosa, i força eloqüent, s'han desvetllat els records de fets ocorreguts en els que l'Ebre hi té bona part. Una xicota de fesomia agradable i de parlar llagoter, que va a Alcanyis, conta que una amiga seva es passejava un dia amb el seu promès per les ribes del riu, prop de Chiprana. Es barallaren. Ell digué que havien acabat. I aleshores ella l'empenyé cap a l'aigua bo i seguint-lo en un gest de desesperació. Moriren els dos negats.

Records tristos tots. Negaments i més negaments i algun que altre salvament inesperat. Però records que donen un nimbe tot misteriós a aquest gran cabdal d'aigua que és l'Ebre, que és la primera cosa, sortint de Catalunya cap a Aragó, que ens fa adonar del que deixem i del que trobem, i, sobretot, del lligament d'una cosa amb l'altra.

Heus ací el que anirem fent saber als nostres amics lectors en articles successius.

JOAQUIM GRAU LATORRE.

Prensa Barcelonina Vuitcentista

XI

Any 1862

GACETA UNIVERSAL.—Publicació escrita en castellà, fundada l'any 1863. Porta el subtítol «...de Agricultura, Industria, Artes, Avisos y Noticias», era de tendències liberals i no estava afiliada a cap partit polític. Va publicar-se amb diferents tamanys començant amb el format de 260 × 175 mm., amb 16 pàgines de text a 2 columnes; més endavant, va aparèixer amb format de 380 × 280 mm., amb 4 pàgines a 3 columnes, i per últim va publicar-se amb format de 540 × 370 mm., també amb 4 pàgines a 4 columnes. La direcció i administració estaven instal·lades al carrer de l'Hostal del Sol, 11. Va ésser estampat a la impremta de Fills de Domènech, carrer de Basea, 30, durant els seus primers temps i més endavant, a la impremta Redondo i Xumetra, del carrer de Tallers, 51 i 53. Els preus de subscripció eren els següents: a Barcelona, 4 rals al mes; a províncies, 15 rals trimestre; a l'estranger, 40 rals trimestre. Començà essent setmanal, convertint-se en els últims anys en desenal.

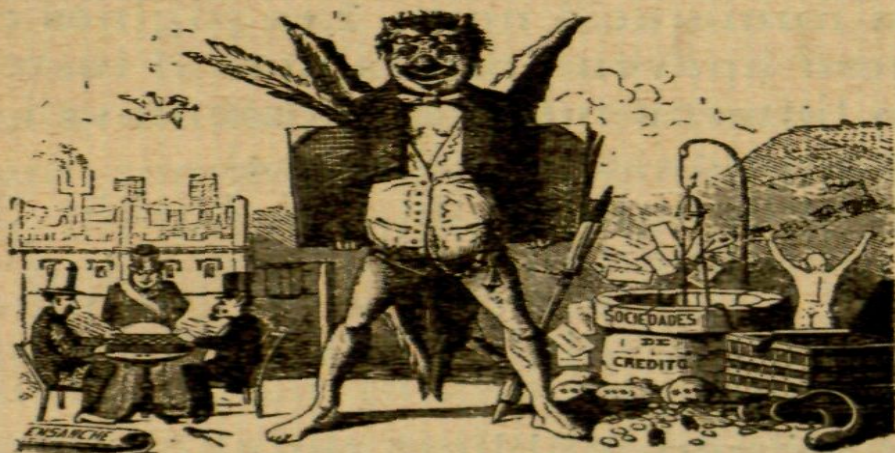
El fundador, propietari i director de «Gaceta Universal» va ésser Agustí Urgellés de Tovar. La llista dels redactors i col·laboradors era molt interessant i nodrida; copiarem alguns noms, per a donar-ne idea: Conrat Roure, Manuel de Lasarte, Gonçal Serraclara, Gaietà Cornet i Mas i Joan Giné Lasarte. Dibuixants: Tomàs Padró, Fèlix Urgellés i Modest

premta de Valentí Domènech, carrer Basea, 30, i des del número 26, any II, a la impremta de Joan Oliveras, Escudellers, 57. L'administració estava instal·lada al carrer d'Obradors, 6, 1.^r, i en arribar al núm. 7, de l'any III, va ésser traslladada al carrer Dormitori de Sant Francesc, 6. Els preus de subscripció eren els següents: a Barcelona, 4 rals al mes; pro-

Año 1.º

Barcelona 18 Octubre de 1863.

Núm. 1.º

EL DIABLO SUELTO.

Enciclopedia de verdades, DICHAS EN BROMA.

PRECIOS DE SUSCRIPCION.— Barcelona 4 rs. al mes.— Provincias 15 rs. trimestre.
— Estrangero 24 rs. trimestre.— Ultramar 40 rs. trimestre.
PUNTOS DE SUSCRIPCION.— Barcelona, administració, Obradors, 6, 1.º— Librería Española, Rambla, 20 y Ancha, 26.

EL PÁJARO VERDE Y EL DIABLO SUELTO.

Supongamos que yo soy una persona de mucho dinero y que no sé en que gastarle; lo cual no pasaria de ser dos suposiciones falsas, sin relacion en lo físico ni en lo moral, como sucede con las muestras de muchas sociedades de crédito.

Supongamos, solo por un instante, que yo soy un muchacho de chispa (sin necesidad del gran recurso, llamado Champagne,) y que puedo, con mis escritos y el favor del público, ser el miércoles de ceniza para que ciertas gentes arrojen la máscara, conque ocultan sus acciones.

víncies, 15 rals trimestre: estranger, 24 rals trimestre, i ultramar, 40 rals trimestre.

L'article de presentació del primer número del periòdic que estem comentant, porta el títol «El Pájaro Verde» i «El Diablo Suelto», el qual acaba amb els següents paràgrafs: «El Diablo Suelto», pues, es la segunda parte de «El Pájaro Verde».

«El Pájaro Verde» tuvo su Gólgota correspondiente, sin que faltaran los ladrones, para mayor propiedad del cuadro».

«Aquel acto fué la apoteosis, que le hizo subir al

Cielo. Desde allí viene a juzgar a los vivos y a los muertos».

«El Diablo Suelto» era, com el seu antecessor, de caràcter satíric, de tendències lliures i d'acord amb l'època en la qual es publicava, època de desfermades lluites polítiques i d'odis personals. Des del número 6, de l'any I, veiem que sota la capçalera hi publica la següent nota: «Primeros suscriptores, S. M. la Reina y su Augusto Esposo». Cada any començava numeració nova. Les pàgines centrals de cada número anaven profusament il·lustrades i sota el títol «La linterna mágica», comentava i satiritzava l'actualitat política local i nacional.

L'editor responsable de «El Diablo Suelto» va ésser Jacint Sànchez; des del número 3, de l'any II, Josep Ricart, i des del número 26, del mateix any II, Bernat Grau. El director, redactor i propietari, fou Antoni G. Hermosa.

L'últim número publicat per «El Diablo Suelto», va ésser el 7, de l'any III, que porta data del 4 de juny del 1865, el qual s'acomiadava dels seus lectors amb el següent vers:

«Con el frío concluyó
«El Diablo Suelto» también.
Lo intentaron!... No murió.
De rabia... se suicidó.
Requiescat *in pace*, Amén *».

Veiem la col·lecció completa de «El Diablo Suelto» que està distribuïda en la següent forma: L'any I, acaba amb el número 12, amb data 4 de gener del 1864; l'any II, acaba amb el número 38, publicat el dia 25 de desembre del 1864, i l'any III i últim, acaba, com ja hem dit, amb el número 7.

JOAN TORRENT.

* «Y el que lo sienta que se ahorque».

Notes bibliogràfiques

AMB EL BEC O AMB LES DENTS *
per Joan Oller i Rabassa.

No hem de posar de manifest la personalitat literària de Joan Oller i Rabassa, ja que és suficientment coneguda com a conseqüència de la vàlua innegable de la seva producció. Oller i Rabassa no ha estat molt fecund —és cert—, car la seva obra es redueix pròpiament a tres novel·les: «Quan mata-ven pels carrers», «La barca d'Isis» i «Amb el bec o amb les dents». Avui us parlarem de l'esmentada en darrer lloc, i que és la seva última producció.

Es indiscutible que Joan Oller i Rabassa posseïa magnífiques qualitats de novel·lista. No en va ha tingut un mestre excel·lent, el seu propi pare. Narcís Oller —guia de novel·listes— senyalà al seu fill els camins de la tècnica novel·lística, i ell —deixeble aprofitat— ha sabut assimilar les ensenyances paternes.

En la seva darrera obra, Oller i Rabassa ens ofereix un tema ingrat i ambiciós al mateix temps, i ha sabut dotar-lo d'aquells elements indispensables per a desvetllar l'interès del llegidor. Ens parla de l'usura, i en el desenvolupament de la novel·la es posa de manifest que ha estudiat profusament el tema de la seva obra. Els personatges són fidelment arrencats de la vida, i l'autor sap dibuixar-los amb trets segurs, excel·lentment. La psicologia de cada personatge resta gravada d'una manera inesborrable. Hom diria que aquests éssers inanimats prenen vida en la

* Edicions Mediterrània, Barcelona, any 1926.

nostra ment, gràcies a la força creadora del novel·lista.

Ara bé, Oller i Rabassa, per a fer un estudi més profund, més minuciós dels seus personatges, i per a fer-los viure més intensament en el nostre intel·lecte, ha procurat que els capítols en què està dividida l'obra, tinguessin la forma de quadres, lligats, naturalment, per una base argumental, i en ells, com un hàbil pintor, ens presenta l'ambient, un ambient morbós, d'ambició i de misèria espiritual. L'afany de diner impulsa a gairebé tots els personatges de l'obra, i aquesta cobejança els endureix el cor i els fa insensibles als clams del dolor, a les angoixes morals i materials de les persones que han tingut la desgràcia de caure sota llurs urpes de felí. En Farriols, que és conegut pel «Mastodont» dintre el cercle dels negocis il·lícits, és veritablement el prototipus de l'usurer.

Tot i les innegables qualitats d'aquesta novel·la, hem de convenir, amb Rafael Tasis i Marca —quan ens parla d'Oller i Rabassa en «Una visió de conjunt de la novel·la catalana»— que ens diu, referint-se a «Quan mataven pels carrers»: «Si tenia algun defecte era el de presentar-nos només éssers mesquins o miserables». «Amb el bec o amb les dents», igualment que la novel·la tot just esmentada, si té algun defecte és el de presentar-nos éssers sense escrúpuls, sense consciència, i sense dignitat.

MANUEL SERRAT I PUIG.

NOTA DE REDACCIÓ.—En aquesta secció es publicaran comentaris *exclusivament* de llibres de literatura escrits en català. Els autors que desitgin que parlem de les obres que publiquin, són pregats de trametre dos exemplars a aquesta Redacció.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

Cobrar amb cançons

(Conte)

AMB el pas incert, un rodamón d'aquells que abandonen la llar pairal, caminant a la ventura per aquests mons de Déu, guanyant-se, amb prous penes i fatics, un tros de pa amb el so d'una guitarra o d'una arpa, es trobava des del dia abans que no havia menjat res, i sentia a la tripa un rebombori que el treia de polleguera.

Les cames vacillants el dugueren al vilatge, quan pensant, pensant, com ho faria per a treure el ventre de pena, passà per davant d'un hostal. El seu nas li va fer descobrir l'establiment abans de veure'l. I és que a prop de la botiga hi havia la porteta del forn on es coïen un sens fi de viandes, que si la una era olorosa, l'altra més.

Mancat com estava de recursos, no pogué defugir de la temptació i entrar a l'hostal, demanà per sopar, i acabà per dormir-se tranquil·lament.

Mes, ai!, que l'alegria a casa del pobre sol fer-hi poca estada!

A l'endemà, el jove músic es disposava a emprendre de nou el seu camí, quan se li presentà el malcarat hostaler a reclamar-li l'import del sopar i de l'hostatge.

—Però si no tinc ni un cèntim! —respongué tímidament el noi, i afegí, que, en paga de l'acolliment que havia

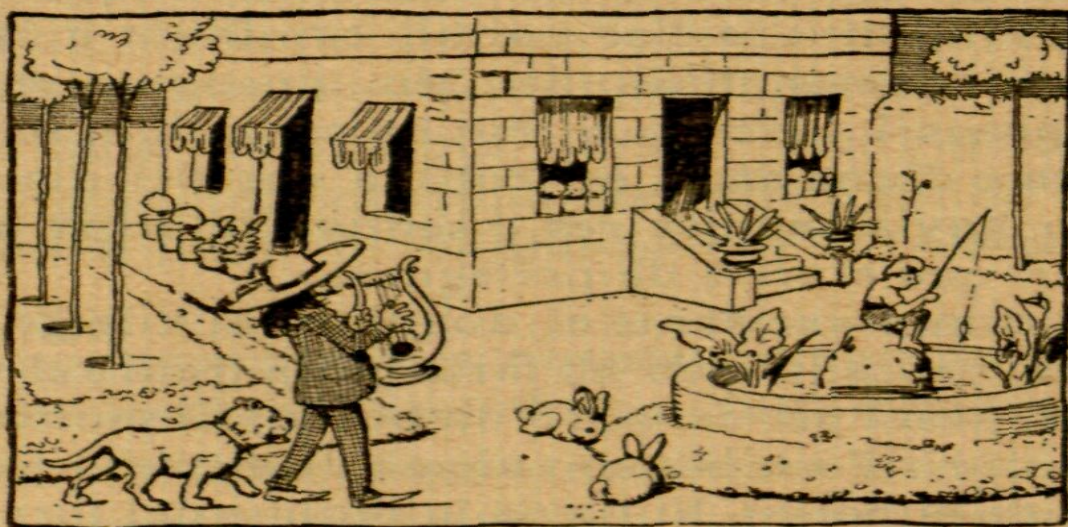
rebut, estava disposat a cantar-li les més belles cançons de tots els països.

L'hostaler, que era jueu, fent una ganyota, contestà malhumorat que ell no acostumava a cobrar amb cançons, sinó amb diner comptant i sonant, o sigui amb moneda llegítima.

—Escolteu —preguntà el rodamon—, si assoleixo cantar una cançó que us plagui, me l'acceptareu en paga del que us dec?

L'amo de l'hostal acceptà, però amb el propòsit de no deixar-se enternir per les cançons del noi.

Aleshores, l'eixerit músic, trempant l'arpa, féu vibrar la seva dolça veu llançant al vent una sèrie de

cants populars que l'esquerp hostaler escoltà com qui sent ploure, dient-li que cap d'ells no li agradava.

Cansat ja de tant tocar, a l'últim se li acudí una idea, manifestant-la a l'avar propietari.

—Vaig a fer la darrera prova. Acabo de pensar en una bonica cançó que sens dubte us deixarà satisfet del tot.

I amb accent melós va començar a cantar un aire napolità titulat «La cançó del viatger», la lletra del qual és la següent:

«El deure del viatger
és ficar mà a la butxaca
i pagar a l'hostaler...»

—Molt bé! molt bé! —féu l'hostaler brincant d'alegria. Hi ha dies en què totes les coses et surten de

cara, pensava, i parant la mà en actitud de cobrar ço que li devia.

—Veritat que aquesta cançó us agrada?— preguntà el noi, somrient.

—I molt que m'agrada! —contestà l'hostaler.

—Doncs essent així, ja esteu pagat —replicà el decidit minyó.

—No s'hi val! No s'hi val! —féu l'hostaler a l'entendre el joc.

Però, l'enginyós minyó ja s'havia penjat l'arpa al coll, i emprès ràpidament la marxa, perdent-se enllà d'un núvol de pols que aixecava la carretera...

J. C. C.

P a g e s a b r u n a

AL peu d'un fresc fontinyol
hi vaig veure una pagesa
d'ulls negres i cara encesa
com la faç d'un garberol.

Duia sota cada braç
un perol i una marmita:
el regust de la collita
i les flaires del fanàç.

I quan ella se n'anà,
dintre els cossis d'aigua clara
jo veia la seva cara
i les garberes dansar.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

LL. Pou i Solà,

DEL MOMENT

Els nostres artillers...

JA han marxat! Aquell companyerisme fraternal creat dintre l'ambient germanívol de les bateries de la caserna, es trencava...

Es la guerra! Els soldats no poden discutir ordres: han d'obeir. Ells van marxar a un indret, nosaltres marxarem per altres... però sempre contra l'enemic!

N'hi havia un que bromejava:

—«Quan ens tornarem a veure?»

I tots pensàvem que no mai. Alguns retornarem, quin dubte hi ha!, però serà ben difícil retrobar-nos units i fer aquell comiat tan encoratjador de quan es retorna a la llar...

Per Aragó i per Castella, per Andalusia i per Catalunya, els homes catalans, els invictes soldats catalans, avencen sense mirar enrera. La lluïssor de les baionetes de la infanteria catalana es perfila a contra-claror d'aquell horitzó llunyà en el qual es confon cel i terra.

I quan els monstres d'acer, movent-se pesadament, trencant alambrades i creuant trinxeres avencen contra les baionetes catalanes; i quan els genets africans, udolant feréstegament, es llencen al galop damunt la infanteria catalana; i quan els canons feixistes enfilen llurs boques de foc escupint metral·la damunt les línies dels nostres homes, els canons catalans protegeixen les nostres avançadetes...

Tothom al seu lloc! Els artillers catalans seran calen la peça i posen les derives: els goniòmetres cerquen objectius... prou!... atenció!... foc!!

S'enfila la peça, esclata el foc, trontolla la terra, i bronzents surten les nostres granades amb foc de cortina; amb tir precís, amb eficiència...

I es va disparant seguit, seguit, sense parar...

Ells ja han marxat. L'escamot d'artillers, d'aquells volguts companys amb els quals hi hem conviscut per espai de mesos, pujaren al camió, i desplegaren al vent la bandera de l'Exèrcit Popular Regular que onejà airoso i lliurant al sol les simbòliques Quatres Barres de sang...

—Salut, companys!

—Salut i endavant!

Les exclamacions es creuaven. El so brunzen del motor del camió, espetegant xardorosament, interrompia els comiats. Eren homes els que marxaven, i homes eren els que restàvem; però uns i altres, sentíem aquell rau-rau en el cor i aquella fiblada que, pujant gola amunt, sembla vulgui esclatar en sanglots i llàgrimes...

Però érem homes, i fèiem el cor fort.

Més tard, el camió oscil·là, arrencà poc a poc primer, més de pressa després, i desaparegué de la nostra vista...

—«Quan ens tornarem a veure?»

Ai, germà! Catalunya et necessita. Catalunya et diu que no pots viure esclau dels invassors. No hi pensis, en la tornada, soldat català. No hi pensis, en els teus ni en la teva llar...

L'enemic és al davant. Es un enemic poderós, destre, sense idealisme, massacrador. Sigues poderós com ell, destre com ell... però dintre del cor serva-hi aquell idealisme, nord del patriotisme català.

Endavant, artillers de Catalunya! No hi penseu en el «demà», que quan arribarà també serà «avui»... i després serà «ahir»...

Però jo també ho dic:

—«Quan ens tornarem a veure?»

RAMON BOTEY I OROBITG.

(Sergent del Primer Regiment d'Artilleria de la Primera Divisió de Catalunya).

Samfaina-carbassa

Es un nom ben català aquest de *samfaina*, que vol dir barreja; però es dóna especialment al guisat o *catxipanda* composta de pebrots, albergínies i tomates, o tomàtecs, o tomàquets, que de totes tres maneres es diu; per tant és un menjar d'estiu. Trobem aquests mots incorporats al nostre parlar en quelques frases:

«*Donar un pebrot*» a una persona és igual que donar-li un miquel d'una manera rotunda.

«Una senyora es passeja pel mercat
amb la cua verda i el vestit morat»,

és una endevinalla que té per solució el mot *albergínia*.

El mot tomàquet, implica contrarietat en la frase «*posar-li el cul com un tomàquet*», que és igual a posar-lo com un lliri, això és, canviar-li el color.

De pebrots i d'albergínies se'n fa per tot arreu; quant a tomàtecs, la vila de Serós és la població catalana on maduren sisquera quinze dies més aviat que en lloc, i en virtut d'això s'exporten ràpidament a tot arreu. D'aquí ve que com que les expedicions es localitzen a la propera població, punt de ferrocarril, que és Lleida, hi ha una cobla que diu:

«A la plaça de Lleida
venen tomates,
a dos quartos la lliura
les més barates».

Ja que de cobles parlem, un rondaire ponderava el seu repertori dient:

«De cançons i de follies
ne tinc un cossi tot ras,
de pebrots i albergínies
safranòries com el braç».

Als voltants de Barcelona hi ha una dita que fa: «*Per sant Nin i sant Non, pebrots i tomàquets*». Això ve que aqueixos sants, o sigui els màrtirs perses sant Abdon i sant Senen, que eren venerats a l'església del Pi, eren patrons dels hortolans de Barcelona. Els bons terrassans, al matí obsequiaven a llurs patrons amb fastuosos cultes, i a la tarda eren visitats pels seus amics a les Hortes de Sant Bertran, de la falda de Montjuïc, on se'ls convidava a menjar una amànida de pebrots i tomàquets que aleshores era considerat com una hortalissa primerenca.

Es clar que devien presentar els pebrots i tomàquets amb costelles a la brasa, o amb una rodanxa de pernil, o una botifarra de la llengua, perquè, tanmateix, la samfaina, crua o cuïta, no fa molta tela, però barrejada amb alguna altra cosa, com més bona millor, llavors és excellent. Per això deia aquell gormandot:

«Comprarem tomates
i algun pebrotot,
per a fê amb samfaina
amb un pollastrot».

Tot són gustos al món; n'hi ha que a tota samfaina barregen un xic de bitxo, sigui dels grossos, que no couen gaire, sigui dels petits anomenats *coralets*, que talment rabien, per això a una persona de mal gènit i que s'enfada molt haviat se li diu que «és un bitxo», i d'una persona de cara congestionada es diu que «és roig com un bitxo».

* * *

Però no és solament la samfaina que no baixa gaire tota sola, sinó que altre tant podríem dir de les altres hortalisses. Si tenen companatge són més bones, tant si és de pollastre com de carn, com d'ous, com de bacallà. Per exemple: el carbassó, menjat com a verdura amb patata i ceba, Déu m'ho neïdo a falta d'altra cosa, però ja és més mengívol si el fem farcit o si el fem amb truita, encara que no es pot oblidar que «amb truita de carbassó i ceba van desmamar a Judes».

Menjar de traïdors, sí, i menjar de dimonis:

«Aquí dalt de la muntanya,
part allà de Camprodon,
si n'hi ha un dimoni negre
que se'n menja els carbassons».

I tan delicat com és el carnús! Perquè si escoltem als que en conreen diu que no es poden assenyalar les seves flors perquè «*es neulen i no arriben a fi de bé*»; per això d'una persona recucuïda o empiocada es diu que «*està neulada com un carbassó*», al contrari, d'una persona sana, robusta, rodona i d'extremitats potser desproporcionades es diu que sembla o que «*és un carbassó amb potes*».

La precocitat en el desenrotllament d'aqueixa planta ha donat lloc a dir que «*creix com un carbasser*», aplicable especialment a tota creixença, i d'un que puja molt en la seva carrera o té molta prosperitat en un negoci es diu que «*s'enfila com un carbasser*».

Es clar que algunes dites i modismes del carbasser són dubtoses si es refereixen al carbasser o a la carbassera, o sigui a la planta que dona els fruits allargats, o carbassons, o a la que els fa rodons, o sigui les carbasses, però vaja, tots són cosins germans i, per tant, donem barrejades les frases que ens ha facilitat aqueixa família i enriqueixen el nostre llenguatge i el nostre folklore.

«Maria, pel bé que et vui,
no et casos a la ribera,
que et faran menjar bajoques
i flors de carabassera».

Consell ben interessat que dona un jovencell pagès de terra secanera a una noia perquè no vulgui a un pretendent de l'horta. En efecte, hi ha punts on mengen les flors de la carbassera barrejades amb patates i bajoques o mongetes en tabella.

«*Tap i carbassa*», implica agermanament, bidentitat d'aficions, companyonia. Tenir «*cap de carbassa*», és tenir-hi poca cosa, tenir el cap buit, com en la cançoneta següent:

«Encara que portis clenxa
i el cabell a la romana,
no m'enganyaràs a mi,
tap de carabassa vana!»

Quan s'anomena el «carbassot», volem dir el cap. «*Nedar sense carbasses*», implica saber-se governar, manejar-se bé sense auxiliars. «*Fum i carbassa, trèuen la gent de casa*»; amb aqueixa frase es dóna a comprendre que la carbassa és disgustada si se la dóna com a menjar, sigui amb farinetes, sigui amb arròs, sigui amb mongetes; i simplement «*donar carbassa*», és donar un refús, un menyspreu, un reprovat, una negativa.

Donen carbassa a un estudiant quan li reproven els seus estudis. Donen carbassa a un jove quan una noia no li accepta el seu amor. Un cor jove, que devia d'haver estat rebutjat, cantava, amb tot el seu sentiment, aquesta cobla, tan mal feta com intencionada:

«Flor de la carabassera
és una maleïda flor,
que a tots los homes mata
al bo de l'ocasió».

«*Quan la guineu no les pot haver diu que són verdes*». Quan un galan no ha pogut obtenir el desitjat sí, es consola com pot i es desfoga bo i cantant:

«Carabassa m'han donada,
l'he menjada alegrement;
més m'estimo carabassa
que serví a dolenta gent».

Adhuc alguna cobla precisa la casa d'on ha rebut el refús, com en aquesta:

«Carabassa m'han donada
tallada amb un ganivet;
més m'estimo carabassa
que la xica'l Dominguet».

Un vergonyós, que no tenia pit per a declarar-se a la nina que el feia penar i morir, li cantava un dia:

«Si ho sabies, joveneta,
la pena que el meu cor passa,
si te'n feia demanar,
si em daries carabassa!»

Un altre que es trobava en el mateix cas, però que ja s'havia insinuat de major manera, feia present així les seves ànsies:

«L'espardenya tinc rompuda
de pujâ i baixar la plaça;
el que et demano, Mundeta,
que no em donos carabassa!»

VALERI SERRA I BOLDÚ.

Llobregat, camps ubèrrims.

CATALANS NOTABLES

Antoni Caba i Casamitjana

AQUEST cèlebre mestre de la pintura, nasqué a Barcelona, l'any 1838. El seu pare, Jaume Caba, fou el qui ideà i construí en 1840 el primer envelat amb motiu de les festes que varen fer-se a Isabel II i a la infanta Lluïsa Fernanda, a la ciutat comtal; essent des d'aleshores el pare d'en Caba l'adornista imprescindible per a tota mena de festeigs populars.

Antoni Caba fou deixeble de Gabriel Planella, professor de l'Escola de Belles Arts, començant després com aprenent a casa d'un modest pintor decora-

dor; aquest ofici no va satisfer les aspiracions del jove artista. Passà després algun temps al costat d'un dibuixant anomenat Esplugues, i ingressà més tard a l'Escola de Llotja, de Barcelona, de la qual n'era professor i explicava la *Teoria i Història de les Belles Arts*, el gran mestre Pau Milà i Fontanals.

Fill de modestíssima família, era senzill i humil. On fos que trobés la seva mare, una bona dona que sempre vestí el senzill vestit dels nostres menestrals, anava el nostre gran pintor a cercar-la per a besar-li la mà.

Recurrent, després, en companyia dels artistes Tomàs Padró i Agustí Rigalt, les comarques catalanes, pogué, Antoni Caba, realitzar especialíssims estudis dels grans monuments arquitectònics, històriques sepultures i admirables retaules d'una riquíssima escola plena de caràcter.

Havent obtingut Antoni Caba els premis de l'Escola de Barcelona, va traslladar-se a Madrid, l'any 1858, en companyia d'Agustí Rigalt, ingressant a l'Escola Superior de la Pintura, on rebé lliçons del cèlebre pintor Frederic Madrazo; quan retornà, pintà, per encàrrec de la Junta del Gran Teatre del Liceu de Barcelona, la composició que adorna el sostre de la Sala d'Espectacles de l'esmentat teatre, representant *El acero de Madrid*.

Acabada la construcció del Palau Samà (ara destruït), per encàrrec de la Marquesa, va ésser avisat el pintor Caba per a encarregar-li l'execució d'un quadre històric, escollint el tema *La madre de los Gracos*, i un dia fou cridat Caba per la Marquesa, i li digué: «El quadre a vostè encarregat i destinat a ocupar el plafó X, el destina a ocupar altre lloc, per haver-se decidit posar a l'expressat plafó una pintura de Rico». Contestà Caba a la Marquesa que li volia recordar un passatge de l'Evangeli, el d'aquell pobre que anava tots els dies a recollir les restes de les menges de la taula d'un ric, i que un bon dia, en anar a recollir-les, va trobar-se que havien estat donades a un altre pobre; i encarant-se amb el ric potentat, li digué: «des d'avui pot buscar-se altre pobre; jo li dic el mateix: pot la Marquesa buscar-se pintor».

Passades unes hores, comprengué la Marquesa que havia sofert una equivocació i comès una falta de delicadesa, i, per a subsanar el fet, ordenà al seu administrador que donés tota mena de disculpes i explicacions al pintor. Llavors Caba, donant proves de dignitat i bon sentit, cedí el plafó X al pintor Rico.

Realitzà després una excursió a Roma, estudiant

«El torero celebrado»

(Aquarella d'Antoni Caba).

algun temps després a París, i ingressà (amb el número 28 entre sis-cents aspirants) a l'Escola Imperial de Belles Arts. En 1863 retornà a Barcelona, on pintà tres composicions representant *Aragón y Cataluña*; en el mateix any obtingué la pensió de Madrid oferta per la Diputació provincial, amb la tela *Dar a Dios lo que es de Dios, y al César lo que es del César*. Durant la segona estada que realitzà a Madrid, va rebre els consells de l'erudit pintor Carles Lluís de Ribera, i pintà per a l'Exposició del 1864, la tela *La Heroïna de Perelada*, obtenint segona medalla i essent l'obra adquirida per l'Estat.

En 1874 féu oposicions per a la càtedra de colorit i composició de l'Escola de Belles Arts de Barcelona, de la qual era auxiliar des del 1865; en el cèlebre quadre *Arrepentimiento de Judas*, brillen totes les qualitats necessàries per tal de demostrar les condicions que per a l'ensenyament de l'art tenia el concursant.

El gran mestre Caba era d'estatura més que regular; fornit; la seva presència infonia respecte. En certa ocasió, i quan ja el mestre tenia cabells blancs, acabat el banquet amb què es festejà a un dels seus deixebles, se li apropà un altre a acomiadar-se, allargant-li la mà. Indignat en veure que li brindava amistat el qui poques hores abans va permetre's cersurar-lo públicament, li retirà de sobte la seva. Per haver procedit d'aquesta manera, que ell mateix avergonyit qualificà d'incorrecta, no pogué el gran pintor aclucar els ulls aquella nit, i així que apuntà el dia es personà davant d'aquell i li donà mil excuses, pregant-li que el perdonés si en un moment de no haver-se sabut dominar li havia faltat.

Tal era, de bondadós, aquest home, gran mestre i artista.

El cèlebre pintor Frederic Madrazo, va fer un retrat del seu deixeble Antoni Caba a l'edat de 19 anys; aquesta obra pictòrica la guarda la família Caba.

Sentí Caba una gran vocació per a l'alta pintura decorativa, en la qual l'al·legoria i la faula mitològica són font d'inspiració.

El plafó circular de la Casa Mansana, en el qual pintà *El Tiempo llevándose la Fortuna y el Amor*, i el sostre que pintà per al palau Brusi, on representà *La aurora, el día y la noche*, han estat les seves obres més celebrades.

Antoni Caba fou gran retratista. L'èxit ressonant assolit amb el retrat de la seva mare, va palesar-lo als ulls del públic com un gran artista pintor.

Va ésser un dels primers pintors de Barcelona que obligà als senyors d'aquella època a pagar els quadres tal com era de llei. Fou Caba el pintor predilecte dels potentats; són moltes les famílies distingides que conserven amb gran afecte les obres seves. Una de

les seves obres notables és el retrat que pintà del català il·lustre Manuel Duran i Bas.

En la vida artística de Barcelona, fou Antoni Caba una personalitat il·lustre i mestre de tota una generació de pintors, entre ells Barrau, Baixeras, Meifren, Matilla, Utrillo, Castelucho, Canals, Anglada, Planas, Dòria, Nonell, R. Casas, R. Lorenzale, Baixas, Mir, Monserdà, etc., i el que signa aquesta biografia.

Tots els seus deixebles, diu el crític M. Rodríguez Codolà, que seguien els seus consells, mai no varen caure en errors importants. «Ensenyava el que és propi d'ensenyar, així com ell sabia quant es podia aprendre». Morí a Barcelona, el dia 24 de gener de l'any 1907.

A tributar-li el darrer record de gratitud i admiració, acompanyant les seves despulles, assistiren destacades personalitats de l'art, de la ciència i de la política.

Cada català il·lustre que desapareixia, causava, abans, entusiasmes que movien a perpetuar el seu record. Avui, una gran part de l'opinió, i nosaltres ens trobem identificats amb ella, desitjaria veure exterioritzada la memòria del gran mestre de la pintura, i d'origen liberal i republicà, Antoni Caba, com també les dels malaguanyats artistes, amics seus, Eusebi Planas i Josep Lluís Pellicer, que obtingueren, en la seva època, mundial celebritat, i que aconseguiren posar molt alt el nom de Catalunya.

LLORENÇ BRUNET.

Professor de Dibuix i Color de l'Escola del Treball.

SUPERSTICIONS

Sal i oli

Quan s'aboca involuntàriament, o sigui sense adonar-se'n, la sal del saler i l'oli del setrill, molts creuen que tindran malastrugància, i per a lliberar-se'n, fan creus a la porta, en aigua poada, llavors, del pou.

Entreteniments Instructius

LOGOGRIF NUMERIC

1234567 Comarca catalana.
 34763 Arbust.
 657 Pronom.
 1 Consonant.
 347 Color.
 43621 En els camps.
 1656347 Qualitat.

ESDEVINALLA

Talaret, malaret,
 no té cames i es té dret.

JEROGLIFIC

X: A VC P7: EL 6TLL

AMBIDEXTRE

1 2 3 4 Planta.
 4 3 2 1 Pitrera.

TARJA

Gil Roqueta Turo

Tossa

Combinar degudament aquestes lletres de manera que es llegeixi el nom i cognom d'un cèlebre escultor català i el poble on va néixer.

ROMBE

.
 . . .
 . . .
 . . .
 .

Llegeixi's:
 Horitzontalment: Consonant. - Part del cos. - Guarda consums. - Ço que no és cuit. - Vocal.
 Verticalment: Consonant. - Animal. - Fusta allargada. - Clot en la terra. - Consonant.

Solucions als "Entreteniments Instructius"

publicats al núm. 71

Acròstic: *Montserrat, Titaina, La Rosons, Empordà, Nina, Lluna plena, Angelina, Estiuença.*

Endevinalla: *L'ou.*

Conversa: *Telm.*

Rombe: *S, rap, Rabat, sabater, patir, Ter, r.*

Tarja: *La Rondalla de l'infern.*

UAB
 Biblioteca de Comunicació
 i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA